

Ujawnianie prawdy – jak USA zwalczały sowiecką dezinformację w okresie zimnej wojny

dr Ana-Maria Cătănuș

Scenariusz lekcji

Wprowadzenie

1. Rozpocznij lekcję od zapytania uczniów o niedawną pandemię COVID-19: co wiedzą o wirusie SARS-CoV-2, jak się o nim dowiedzieli (np. z telewizji, mediów społecznościowych), czy słyszeli debaty na temat jego pochodzenia (czy wirus jest naturalny, czy został stworzony w laboratorium). Jako ćwiczenie rozgrzewające zaadaptuj metodę czterech narożników i poproś każdego z uczniów o wybór narożnika odpowiadającego jednemu ze stwierdzeń: „Wirus jest naturalny”, „Wirus został stworzony w laboratorium”, „Nie wiem”, „Potrzebuję więcej informacji”. Poproś przedstawicieli wszystkich grup o przedstawienie argumentów przemawiających za danym wyborem.
2. Podczas wymiany poglądów zapytaj uczniów, jak poruszali się w codziennej lawinie informacji – często sprzecznych – i czy ich zdaniem prowadzone były kampanie dezinformacyjne dotyczące wirusa. Zapytaj też, którym źródłom informacji najbardziej ufają: instytucjom krajowym lub międzynarodowym, programom telewizyjnym, internetowym serwisom informacyjnym czy mediom społecznościowym.
3. Stwórz związek z tematem lekcji – dezinformacją w czasie zimnej wojny.
4. Rozdaj uczniom karty pracy i zestawy materiałów źródłowych.
5. Poinformuj uczniów, że podczas lekcji będą pracować zarówno indywidualnie, jak i w grupach.

Rozwinięcie

1. Zaczynij od pogadanki przypominającej ogólną charakterystykę zimnej wojny. Opierała się ona na rywalizacji politycznej, gospodarczej, naukowej i militarnej między dwoma przeciwstawnymi obozami ideologicznymi, które powstały pod koniec II wojny światowej. Po jednej stronie były Stany Zjednoczone i demokracje zachodnie, a po drugiej – Związek Radziecki i okupowane kraje Europy Wschodniej. Obie strony miały znaczące strefy wpływów w krajach rozwijających się. Oprócz otwartej rywalizacji w powyższych obszarach oba bloki konfrontowały się ze sobą poprzez niejawne działania wywiadów. W ramach służb specjalnych tworzono i rozpowszechniano kampanie dezinformacyjne mające na celu oczernianie przeciwników politycznych.
Na tym etapie zajęć warto zwrócić uwagę uczniów na źródło A, aby zapoznać ich ze zjawiskiem dezinformacji. W razie potrzeby wyjaśnij to pojęcie, korzystając z poradnika Łukasza Kamińskiego [NIE dla dezinformacji!](#).
2. Poproś uczniów, by popracowali indywidualnie nad ćwiczeniem 1. Gdy uczniowie są gotowi, jeden z nich odczytuje odpowiedzi, a pozostali zatwierdzają je lub poprawiają.
3. Podziel uczniów na cztero- lub sześciuosobowe grupy. Poproś o skorzystanie ze źródeł B, C i D w celu wykonania ćwiczeń 2 i 3. Uczniowie powinni odpowiedzieć na następujące pytania: Czy przemówienie Ronalda Reagana o imperium zła było uzasadnione kampaniami dezinformacyjnymi Sowietów? Co miały na celu te kampanie? Po debatach grupowych każdy zespół wskazuje przedstawiciela, który przedstawia uzgodniony punkt widzenia. Jeśli opinie w ramach grupy się różnią, ochotnicy muszą uargumentować swoje racje.
4. Aby uczniowie lepiej zrozumieli strategię dezinformacji w czasie zimnej wojny, poproś o zapoznanie się z tekstami ze źródeł C i D.
Przeanalizuj z uczniami źródło C i skomentuj specyficzne elementy, które służą fałszowaniu historii: sensacyjny język, sposób budowania opowieści, ilustracje. Następnie przejdź do źródła D w poszukiwaniu wyraźnych dowodów na zaangażowanie służb specjalnych w kampanię dezinformacyjną dotyczącą AIDS.
5. Kampanie dezinformacyjne nasiliły się w latach 80. z powodu wzrostu napięcia między Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim. W rezultacie

sowiecka dezinformacja i fake newsy stały się częstsze, jednak zmiana w sowieckim przywództwie w połowie lat 80. zwiększyła szanse na dialog między stronami zimnej wojny. Doprowadziło to do porozumień w sprawie rozbrojenia i zaprzestania kampanii dezinformacyjnych.

6. Aby podkreślić szczególność omówionej właśnie sytuacji, skieruj uwagę uczniów na źródła E, F i G oraz poproś o wypełnienie ćwiczenia 4.

Zakończenie

Wspólnie zastanówcie się, jak dezinformacja zmieniała się od lat zimnej wojny do czasów współczesnych. Omówcie metody weryfikacji informacji i zapobiegania rozprzestrzenianiu się fake newsów.

Praca domowa

Korzystając z archiwum internetowego jednej z głównych opiniotwórczych gazet ukazujących się w Twoim kraju w okresie zimnowojennym, spróbuj zidentyfikować przykład dezinformacji.

Słowa kluczowe

kampanie dezinformacyjne, ideologia, kampania dotycząca AIDS, wywiad, Ronald Reagan, Michaił Gorbaczow